

NAPOVED INTEGRALNE SERIJE:

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja

V čedalje večji meri se soočamo z mnogoterimi, raznolikimi izzivi – od svetovnih do evropskih, slovenskih, lokalnih; od podnebnih sprememb do ekonomskih problemov.

Zato je nujen drugačen pogled na svet okrog nas, nov način razmišljanja in delovanja, preseganje kalupov...

Celosten pogled, ki nam bo pomagal, da elemente, ki jih že imamo, vidimo v novi luči, na drugačen in celosten način povežemo, prepletemo, stkemo – PAMETNO INTEGRIRAMO.

Drobce rešitev, ki bodo dobre za vse, imamo pred seboj, živimo z njimi – tu, v Sloveniji in Evropi.

Ker »nič ni tako praktično kot dobra teorija« (Lewin), predstavljamo NAČELA, po katerih je mogoče oblikovati nov, celosten konceptualen okvir; pravzaprav lahko vodijo do različnih teorij.

In ta načela nas lahko pripeljejo do TEORIJE INTEGRALNEGA RAZVOJA avtorjev Ronnieja Lessema in Alexandra Schiefferja.

Praktični primeri njene uporabe z odličnimi praksami (večina iz Slovenije) in novi integralni koncepti bodo sestavljali večino od 100 nadaljevanj v seriji »S pametno integracijo do trajnostnega razvoja«. Objavljali jih bomo v naslednjih nekaj mesecih, praviloma vsak dan od ponedeljka do petka. S pomembnim sporočilom, da je nujno pametno povezati številna prizadevanja in potenciala za trajnostni razvoj v okviru EU.

*Med drugim smo pristop integralnih svetov uporabili pri snovanju novega, trajnostnega modela razvoja za našo državo - poimenovali smo ga Integralna zelena Slovenija. Predstavili smo ga v knjigi **Integral Green Slovenia** (Routledge, 2016), ki smo jo uredili dr. Darja Piciga, prof. Alexander Schieffer in prof. Ronnie Lessem, napisalo pa poleg nas še 42 slovenskih avtorjev. Z Integralno serijo se odzivamo na številne pobude, da bi imeli čimveč gradiv o Integralni zeleni Sloveniji tudi v domačem jeziku.*

In integralna zelena pot lahko prispeva tudi k prihodnosti Evrope.

O vsem tem nas bo v prihodnjih mesecih pisalo več deset avtorjev knjige in drugih integralnih mislecev.

Vse to prvič celostno v slovenskem jeziku in edinstveno v svetovnem merilu.

Prijazno vabljeni k prebiranju, razmišljanju in ustvarjalni uporabi!

Dr. Darja Piciga

DESETI TEDEN

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja – 46. nadaljevanje

23. 4. 2018

46. Kultura kot četrta razsežnost trajnostnega razvoja

V nedeljo, 22. aprila, smo tudi v Sloveniji obeležili mednarodni dan Zemlje. Letošnje leto je Evropska unija razglasila za Evropsko leto kulturne dediščine¹. V integralnem duhu povezujemo obe pobudi in predstavljamo razmišljanje o vlogi kulture in kulturne dediščine v trajnostnem razvoju. Pri tem gradimo tudi na predhodnih prispevkih o integralnem zelenem razvoju, zlasti od 38. nadaljevanja dalje, ko raziskujemo potenciala »vzhodnega« sveta, v katerem sta ključna kultura in ozaveščenost (ali duhovnost). Kritično stanje okolja danes in še slabši obeti za prihodnost narekujejo iskanje in povezovanje vseh potencialov za trajnostni razvoj. Kot smo že večkrat povzeli po profesorjih Lessemu in Schiefferju, je prevladujoča ekonomska in razvojna paradigma izrazito zanemarila možnosti in zapostavila vlogo »vzhodne« in tudi »južne« sfere (narava in skupnost)². Prevladujoči razvojni model torej vsebuje neravnotežje, zaradi katerega ne more biti trajosten

¹ <http://www.zvkds.si/sl/elkd>.

² Na primer v [dvojnem 36. in 37. nadaljevanju](#).

in na dolgi rok tudi ne uspešen. Kot na primer kažejo podatki o okoljskem odtisu³, razvite države (vključno s Slovenijo) dosegamo blaginjo (višjo raven družbenega in gospodarskega razvoja) s čedalje večjim obremenjevanjem okolja, države v razvoju pa se po nas »zgledujejo«.

Trajnostni razvoj - razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi pri tem ogrozil možnosti prihodnjih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe - po prvotnem konceptu obsega uravnotežen razvoj gospodarstva, družbe in okolja. Zlasti v novejšem času pa najdemo tudi pojmovanja, v katerih se poleg klasičnih treh poudarja tudi kulturno razsežnost.

Več znanstvenikov in institucij na področju trajnostnega razvoja je predlagalo, da se razsežnostim trajnostnega razvoja doda še četrto, saj kaže, da dosedanje tri ne morejo v zadostni meri odraziti kompleksnosti sodobne družbe. Tako je bilo na primer na podlagi delovanja Agende 21 za kulturo⁴ in Združenja mest in lokalnih vlad leta 2010 uradno predlagano, da se kultura obravnava kot četrti steber (razsežnost) paradigme trajnostnega razvoja, poleg gospodarske rasti, socialne vključenosti in okoljske uravnoteženosti⁵. Kultura namreč na koncu oblikuje, kaj menimo s trajnostnim razvojem, in določa, kako ljudje delujejo v svetu. Odnos med kulturo in trajnostnim razvojem se obravnava v dveh pomenih: kot razvoj samega kulturnega sektorja (npr. dediščina, kulturne industrije, obrti, kulturni turizem) in z zagotovitvijo ustreznega mesta kulturi v vseh javnih politikah, še zlasti tistih, ki so povezane z vzgojo in izobraževanjem, gospodarstvom, znanostjo, komuniciranjem, okoljem, socialno vključenostjo in mednarodnim sodelovanjem. Kultura v vsej svoji različnosti je nujna za odziv na aktualne družbene izzive človeštva. Ustvarjalnost je prepoznana kot neizčrpen vir, ki hrani gospodarstvo in družbo.

V letih 2011 do 2014 je potekal projekt Kulturni kapital šteje (CCC - Cultural Capital Counts)⁶ programa Srednja Evropa (financiran iz Evropskega sklada za regionalni razvoj). Slovenska partnerja v projektu sta bila Lokalna turistična organizacija Bovec in Razvojni center Srca Slovenije. Kot je zapisano v predstavitvi partnerjev na spletni strani projekta:

- V prizadevanju, da bi v Bovški deželi ohranili naravno in kulturno dediščino, je dolina Soče s projektom Zgodbe Soče leta 2008 postala »Evropska destinacija odličnosti«⁷.
- Rdeča nit območja Srce Slovenije je vsekakor izjemno bogata kulturna dediščina in naravne vrednote⁸.

Eden od rezultatov projekta je bil tudi Strategija kulturnih virov za trajnostni razvoj regij⁹. Avtorji strategije ugotavljajo, da je bila Konvencija Unesca o varovanju nesnovne kulturne dediščine¹⁰ iz leta 2003, poleg omembe pomembnosti nesnovne kulturne dediščine kot temeljnega vodila raznolikosti kulturnih identitet, prelomna z izjavo o ekonomskem potencialu dediščine kot jamstvu za trajnostni razvoj. Regionalni razvoj, ki

³ [35. nadaljevanje](#).

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Agenda_21_for_culture.

⁵ UCLG - United Cities and Local Governments. 2010. Policy statement "Culture: Fourth Pillar of Sustainable Development". Dostopno prek: <http://agenda21culture.net/index.php/16-official-documentation-all/agenda-21-culture-all/437-cultural-policies-and-sustainable-development>.

⁶ Spletna stran projekta: www.culturalcapitalcounts.eu.

⁷ Projekt "European Destinations of Excellence" (Evropske destinacije odličnosti) ali krajše **EDEN** je zasnovala Evropska komisija v skladu z usmeritvami evropske turistične politike. Cilj projekta je usmeriti pozornost na vrednost, raznolikost in skupne značilnosti evropskih turističnih destinacij ter promocija destinacij, kjer je cilj gospodarske rasti zastavljen tako, da zagotavlja družbeno, kulturno in okoljsko trajnost. Informacije o slovenskih destinacijah odličnost na: Predstavitev dostopna prek: http://www.slovenia.info/?eden_project=0&lng=1.

⁸ Edinstven razvojni model Srca Slovenije smo predstavili v: [42. nadaljevanje](#), [43. nadaljevanje](#).

⁹ Belingar, Metka in Kavš, Katja (ur.). 2014. Strategija kulturnih virov za trajnostni razvoj regij. Metodologija CCC. Izdal: Lokalna turistična organizacija Bovec LTO Bovec, april 2014. Dostopno prek: www.razvoj.si/UserFiles/File/Publikacije/CCC_Strategija-lto-bovec-2014.pdf.

¹⁰ Več o konvenciji na spletni strani: <http://www.nesnovnadediscina.si/sl/unesco>. Konvencija nesnovno kulturno dediščino deli na: (a) ustna izročila in izraze, vključno z jezikom kot nosilcem nesnovne kulturne dediščine; (b) uprizoritvene umetnosti; (c) družbene prakse, rituale in praznovanja; (d) znanje in prakse o naravi in svetu; (e) tradicionalne obrtne veščine.

temelji na nesnovni dediščini, odpira nove priložnosti za razvoj podjetništva in inovacij ter občutno izboljšuje kakovost življenja, saj izhaja iz ljudi in njihovih potencialov. Koncept CCC (Cultural Capital Counts - Kulturni kapital šteje) razširja ekonomsko teorijo v praktični pristop z namenom doseči trajnostno ekonomsko dinamiko z upoštevanjem regionalnih naravnih virov.

Slika: Rezultati projekta Kulturni kapital šteje v Srcu Slovenije

Bovško deželo in Srce Slovenije lahko, podobno kot Solčavsko (ena od prvih EDEN destinacij v Sloveniji), štejemo za mednarodno priznane primere povezovanja kulturne dediščine in trajnostnega razvoja na lokalni in regijski ravni, ki so nastajali tudi s sredstvi evropskih in drugih mednarodnih programov. Koncept pametne integracije politik EU za trajnostni razvoj, ki smo mu posvetili [45. nadaljevanje](#), nujno vključuje tudi politiko oživljanja kulturne dediščine. Po drugi strani pa lahko dediščino fužinarstva in druge kulturno-zgodovinske vplive v povezavi z naravnim bogastvom prepoznamo v današnjem izjemnem uspehu visokotehnološkega podjetja z notranjim lastništvom Domel iz Železnikov – globalnega razvojnega dobavitelja energetske in snovno učinkoviteh elektromotornih pogonov in komponent.¹¹

In kako bomo soustvarili več takih uspešnih primerov, ki so omenjeni zgoraj? Prav gotovo moramo začeti tudi z najmlajšimi. Tako kot v vrtcu Otona Župančiča Slovenska Bistrica, kjer so v simpatični knjižici »Kaj se kuha pod Pohorjem«¹² v slovenskem in angleškem jeziku predstavili projekt Živa dediščina¹³. Iz pozabe so iztrgali recepte za tipične jedi svojega okolja, ob tem pa zapisali tudi globoke misli, kot je naslednja: »Naši predniki so živeli v tesni povezanosti z okoljem. Spoštovali so življenje pokrajine in z njo ravnali gospodarno, tudi za prihodnje rodove. Njihov odnos do okolja je bil živ, saj prostor in narava nista le ekonomska in biološka kategorija, temveč živ organizem prepletenih procesov, ki obstaja in se razvija v soodvisnosti.«

¹¹ Zlasti 11. poglavje - [Domel: globalno podjetje, ustanovljeno na temeljih lokalne skupnosti in naravne dediščine](#), pa tudi ⇒ 12 (31), ⇒ 18 (51), ⇒ 22 (67). Puščica s številko označuje poglavje v Integralni seriji, številka v oklepaju pa stran v datoteki [prvih 40 nadaljevanj](#).

¹² Lavin, Karin (ur). 2011. Kaj se kuha pod Pohorjem: okusi naše dediščine = What's cooking bellow Pohorje: heritage flavours. Slovenska Bistrica: Vrtec Otona Župančiča. (Translation: Jean McCollister)

¹³ Projekt Živa dediščina je Vrtec Otona Župančiča Slovenska Bistrica izvajal s pomočjo sredstev Zadruga LAS – dobro za nas, v okviru Programa Razvoja podeželja 2007 – 2013.

Podobno je UNESCO ASP mreža šol Slovenije opredelila, da koncept trajnostnega razvoja pokriva ključna področja kot so družba, okolje in gospodarstvo ter kulturo kot temeljno vrednoto. Vrednote, raznolikost, znanje, jeziki in svetovni nazori, povezani s kulturo, pa vplivajo na to, na kakšen način se izobraževanje za trajnostni razvoj izvaja v posameznih nacionalnih okvirih.¹⁴

Zaključimo lahko, da poleg okoljske, gospodarske in družbene tudi kulturna razsežnost prispeva k uveljavitvi paradigme trajnostnega razvoja, ne nazadnje s prispevki k zelenemu gospodarstvu. Ta zaključek še posebej podpira teoretski okvir integralnega razvoja in integralne ekonomije, ki izhaja iz temeljne predpostavke, da mora vsak socialni sistem za vzpostavitev in ohranjanje trajnosti najti dinamično ravnotežje med svojimi štirimi medsebojno podpornimi in neodvisnimi sferami/sektorji ali »svetovi« (Jug: sfera narave in skupnosti, Vzhod: kultura in ozaveščenost ali duhovnost, Sever: znanost in tehnologija, Zahod: finance in podjetništvo) in svojim »središčem« (moralnim jedrom). Na tej osnovi mora vsaka kultura razviti sebi lasten ekonomski model, ki naj bo integralen in trajosten (z zelenim gospodarstvom), da bo lahko dolgoročno vzdržen. Integralno zeleno ekonomijo smo v sodelovanju z avtorjema integralne ekonomije nekako „prevedli“ v politike trajnostnega razvoja, s tem da le-tega opredelimo s štirimi razsežnostmi (tudi kulturno) in posebej poudarimo vrednote trajnostnosti in družbene odgovornosti. Teoretski okvir integralne ekonomije omogoča povezovanje zelenega gospodarstva z drugimi perspektivnimi razvojnimi usmeritvami strategije Evropa 2020 v celosten model za nov pristop v gospodarstvu, utemeljen na temeljnih vrednotah slovenske in evropske kulturne dediščine.

V slovenski kulturni tradiciji najdemo odlične primere gospodarnega ravnanja z viri, na kar je v 33. nadaljevanju opozorila dr. Nevenka Bogataj, tudi soavtorica knjige o Integralni zeleni Sloveniji: ti primeri izvirajo iz vzorcev delovanja skupnosti (družina, kraj) in iz opazovanja, upoštevanja, rabe narave. Ker imamo dolgo tradicijo zlasti v trajnostnem gospodarjenju z gozdovi, ne preseneča, da je gozdarska stroka tudi med pionirji v preučevanju in udejanjanju načel trajnostnega razvoja, pa tudi v ozaveščanju o njih¹⁵.

Gospodarno ravnanje z viri je torej tisti del slovenske tradicije, ki še upošteva nekdanjo odvisnost od naravnih razmer. Tradicije, ki jo v različnih dejavnostih, projektih, programih odkrivamo in povezujemo z gospodarskimi načrti svojega okolja. S posebno skrbjo tudi v študijskih krožkih, ki jih vodi Andragoški center Slovenije in so značilni po samoorganizaciji in vezeh z lokalnim okoljem oziroma domačo kulturo¹⁶. Med primeri, ki so opisani v citirani knjižici o študijskih krožkih, je mednarodno priznanje doseglo tudi Solčavsko kot »Evropska destinacija odličnosti«¹⁷.

Ob letošnjem dnevu Zemlje se študijski krožki - ob svoji 25. letnici in skupaj s kulturno in naravno dediščino Slovenije, ki jo odkrivajo in oživljajo za trajnostno prihodnost - predstavljajo na Jakopičevem sprehajališču v Tivoliju v Ljubljani: razstava **Študijski krožki v slovenskem prostoru**¹⁸.

V jutrišnjem prispevku pa bomo spregovorili o novih pogledih na kulturo, duhovnost in trajnostni razvoj.

Dr. Darja Piciga

¹⁴ To opredelitev je bilo mogoče najti junija 2014 na spletni strani mreže (<https://www.unesco-sole.si/>), v novejši predstavitvi te teme izhajajo iz Agende 2030.

¹⁵ Te prispevke gozdarske stroke je mogoče razbrati tudi iz prispevka mednarodnega strokovnjaka Jerneja Stritih (31. nadaljevanje).

¹⁶ Bogataj, Nevenka, Imperl, Marija, Prah, Jože (ur. odbor). 2013. Študijski krožki kot prispevek k razvoju lokalne skupnosti. Radeče: JZ KTRC Radeče. Dostopno prek:

https://sk.acs.si/sites/sk.acs.si/files/studijski_krozki_kot_prispevek_k_razvoju_lokalne_skupnosti.pdf

¹⁷ Prim. ⇒ 9 (21), ⇒ 17 (47), ⇒ 32 (97) v datoteki [prvih 40 nadaljevanj](#).

¹⁸ Novica o razstavi v: www.mop.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/8189.